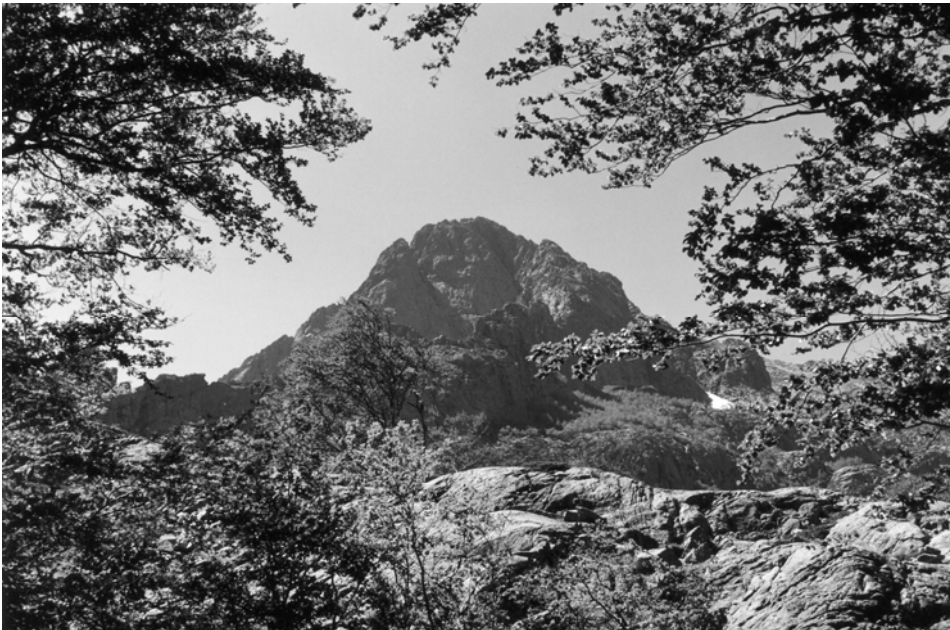


Grimmia op Corsica

Henk Greven

Het Mediterrane eiland Corsica is bijzonder rijk aan *Grimmia*'s. Maar liefst 21 van de 41 Europese soorten komen hier voor, een rijkdom die alleen wordt overtroffen door aangrenzend Sardinië met 22 soorten. (Greven 1995). Het centrum van Corsica bestaat uit hoge bergen met als dominant

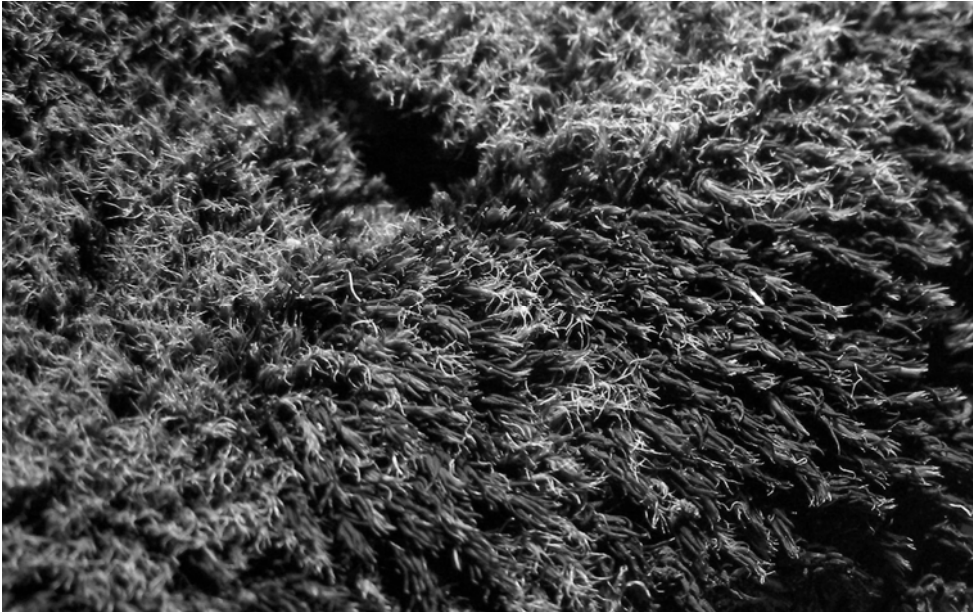
gesteente graniet. Rond de hoogste toppen: Monte Cinto (2705 m), Monte Rotondo (2627 m) en Monte d'Oro (2389 m) (fig. 1), vinden we alpine soorten als *Grimmia alpestris*, *G. sessitana*, *G. caespiticia*, *G. funalis* en *G. torquata*.



Figuur 1. Corsica, zicht op Monte d'Oro, 2389 m (foto: Henk Greven)

Op een noordhelling van Monte Cinto werd op een beschaduwde rots *G. anomala* aangetroffen en bij Lac de Melo (1510 m) vonden wij *Grimmia unicolor*, die sinds 1931 niet meer was waargenomen op het eiland (Hébrard 1986). De bergellingen zijn begroeid met dennenbossen, die worden doorsneden met riviertjes, gevormd door regen- en smeltwater. Hier vinden wij door water afgeslepen rotswanden, soms geëxposeerd, maar veelal beschaduwd. Vrijwel overal zijn zijn gunstige habitats voor *Grimmia* aanwezig. Op geëxposeerde granietwanden

zijn *G. montana*, *G. ovalis* en *G. pilosissima* niet zeldzaam (fig. 2). Op wat meer beschaduwde wanden komen *G. muehlenbeckii* en *G. trichophylla* voor. *G. longirostris* was niet bekend van het eiland, maar werd twee keer aangetroffen. Opvallend zijn de blauwgroene met lange glasharen bezette kussens, van *Grimmia pilosissima* (fig. 3). De planten zijn veelal steriel en de glasharen staan in droge toestand haaks af, zoals bij *Campylopus introflexus*. *G. pilosissima* werd ontdekt door de reislustige bryoloog Theodor Herzog (1880-1961). In juni 1906 bezocht hij



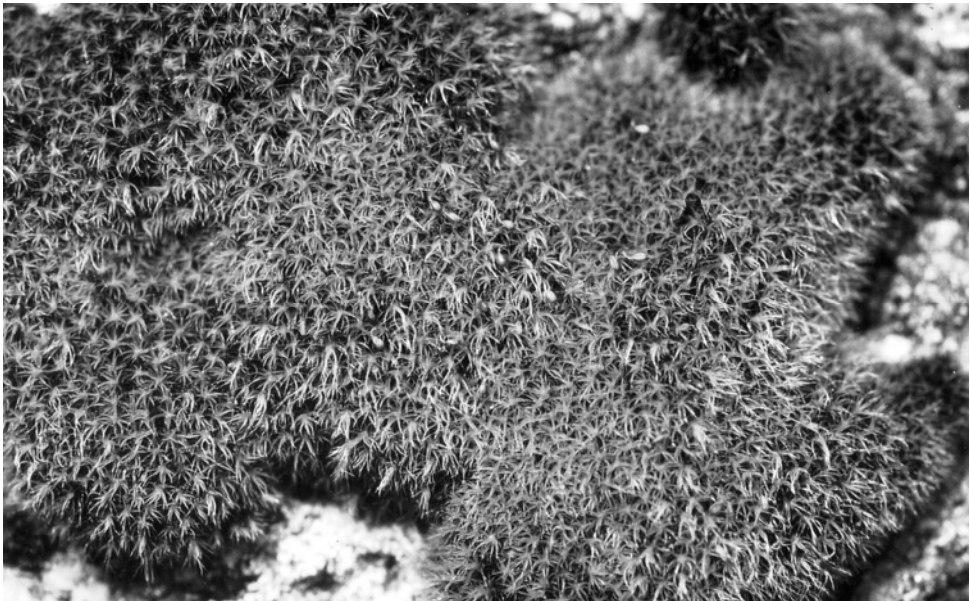
Figuur 2. Corsica, vegetatie van *Grimmia ovalis*, gemengd met *Grimmia pilosissima* (foto: Henk Greven)



Figuur 3. Corsica, graniethelling bij Col de Verde met blauwgroene kussens van *Grimmia pilosissima* (foto: Henk Greven)

het, toendertijd maar ook nu nog geïsoleerd gelegen, Genargentu gebergte op Sardinië. Bij Punta la Marmora werd op een hoogte van 1520 m zijn aandacht getrokken door blauwgroene moskussens van een voor hem onbekende *Grimmia*. Enige jaren later publiceerde hij zijn vondst, op grond van de lange glasharen, als *Grimmia pilosissima* (Herzog 1911). In het kader van mijn monografie van de Europese *Grimmia*'s bezocht ik Herbarium Hausknechtii in Jena om aldaar het typemateriaal van *Grimmia pilosissima* te bestuderen. Ik was zo onder de indruk van deze, in mijn ogen, in de literatuur ten onrechte verwaarloosde *Grimmia*, dat ik

besloot een reis naar Sardinië te maken om te bezien of de soort er nog voorkwam. Langs schapenpaden beklommen wij Punta la Marmora en rond 1500 m werd ons oog getroffen door mooie blauwgroene *Grimmia* kussens. Inderdaad, wij vonden hier *Grimmia pilosissima* terug op dezelfde locatie en in dezelfde staat waarin Herzog haar had aangetroffen in 1906. Ik was zo opgewonden dat ik mijn voet verzwikte en strompelend de berg af moest. Op Corsica zag ik de blauwgroene kussens terug en realiseerde mij dat wij hier te maken hebben met een Mediterrane *Grimmia*, vergelijkbaar met *Grimmia nutans* en *G. pitardii*.



Figuur 4. Corsica, *Grimmia decipiens* op graniet bij Col de Bavella (foto: Henk Greven)

G. pilosissima is intermediair tussen *G. ovalis* en *G. montana*. Hij wijkt, behalve door zijn lange, scherp getande glasharen, af van *G. montana* door zijn eirond-langwerpige bladform met vlakke bladranden, in *G. montana* zijn de bladen eirond-lancetvormig en is de bovenste bladhelft subulaat met ingebogen bladranden. In *G. pilosissima* zijn de basale bladcellen vrij uniform, vierkant tot kort rechthoekig, het celvolume is vertoebeld door bladgroenkorrels en de dwarswanden

zijn vrijwel alle verdikt. Zowel *Grimmia ovalis* als *G. montana* worden gekenmerkt door langgerekte glasheldere basiscellen. Op beschaduwde rotsen in dennen-bossen is *G. hartmanii* var. *montenegrina* een algemeen voorkomende soort. Wij vonden dit taxon rijkelijk groeiend, soms massaal de bosgrond bedekkend bij Col de Vergio, Col de Vizzavone en Cascades des Angles bij Monte d'Oro. Var. *montenegrina* is een typisch Midderraan - Oosteupees taxon, dat afwijkt

van var. *hartmanii* door zijn forsere vorm, hoekige nerf en vrijwel altijd ontbreken van broedkorrels, die zo kenmerkend zijn voor var. *hartmanii*. Sporenkapsels, uitermate zeldzaam in var. *hartmanii*, komen in var. *montenegrina* iets vaker voor en werden beschreven door Philibert (1887), die ze talrijk aantrof bij Foce de la Vizzavone. Wij hebben er op deze locatie naar gezocht, maar tevergeefs, in het voorjaar van 2008 doen wij een nieuwe poging. Bij Col de Verde en Col de Bavella troffen wij op beschaduwde rotsen in het bos forse kussens van *G. decipiens* en *G. ramondii* aan. De eenhuizige *G. decipiens* is vrijwel altijd rijkelijk voorzien van bruine geribde sporenkapsels op gebogen kapselstelen (fig. 4), vergelijkbaar met die van *Grimmia pulvinata*. In de omgeving van Corte, Erbajalo, Feo, Venaco en Ortra komt tussen 400 en 800 m basisch gesteente voor. Hier vonden wij *Grimmia pulvinata*, *G. orbicularis*, *G. tergestina*, *G. laevigata* en *G. lisae*. Het viel op dat *G. tergestina*, een tweehuizige soort die meestal steriel is, hier rijkelijk kapselde. Ik kan elk lid van onze werkgroep, die zijn kennis ten aanzien van het geslacht *Grimmia* wil verrijken, aanraden eens een bezoek te brengen aan dit mooie eiland.

Literatuur

- Greven, H.C. 1995. Distribution of *Grimmia* Hedw. on the Mediterranean Islands. *Cryptogamie, Bryol. Lichénol.* 16: 11-17.
- Hébrard, J.P. 1986. Note de bryologie Corse: Muscinées rares, méconnues ou nouvelles pour l'île. *Bull. Soc. Bot. Centre Ouest, n.s.* 17: 151-167.
- Herzog, Th. 1911. Une nouvelle espèce de *Grimmia*. *Revue Bryol.* 38: 12-13.
- Philibert, H. 1887. La fructification du *Grimmia Hartmanni*. *Revue Bryol.* 14: 49-52.

Auteursgegevens

H.C. Greven, Koninginneweg 2, 3941 DP Doorn (hcgreven.doorn@wxs.nl)

Abstract

Grimmia on Corsica

The occurrence of *Grimmia* Hedw. on the Mediterranean island Corsica is discussed. The author visited the island twice and encountered 21 *Grimmia* species among them 4 new to the island. *Grimmia unicolor*, not seen since 1931, was found near Lac de Melo. He suggests that the richness of *Grimmia* taxa on Corsica and adjacent Sardinia is related to the large number of high granite mountains, with summits up to 2389 m, the various exposed and shaded slanting rock walls along mountain streams, the granitic boulders on scree and on the forest floors at mountain slopes, and the occurrence of basic rock at low altitudes. Special attention is paid to *Grimmia pilosissima* Herzog, described in 1911 from Sardinia but since that time absent from European checklists. The author visited the locus classicus, Punta la Marmora, in the isolated Genargentu mountains and refound it, there still abundantly occurring. It is intermediate between *G. montana* and *G. ovalis* and the differences with these species are discussed. *Grimmia hartmanii* var. *montenegrina* was found growing abundantly at Col de Vergio, Col de Vizzavone and Cascades des Angles. Although special attention was paid in search for sporophytes, very rare in this taxon, these were not encountered.